

ŞEKER ÇOCUKLAR ve

GDO

Osman Elbek

Hastanenin acil servisine anne ve babasının kucağında getirildiğinde henüz beş yaşındaydı. Anne ve baba neyin olup bittiğini anlamadan acil servisin kapısında birbirlerine sarılmış, çaresizliğin hıçkırıklarında birbirlerini boğmaya çalışıyorlardı. Biraz sonra beyaz önlüklü görevliler geldi, aileye inat mı bilinmez ama çok sakindiler. Yumuşak ancak duygusuz bir ses tonu ile açıkladılar:

- Oğlunuz diabet hastasıdır, merak etmeyin!

Anne ve babanın aklında sadece “hasta” ve “merak etmeyin” kelimeleri yankılandı. Telaşla sordular neydi diabet?

Beyaz önlüklü “bilenler” yanıtladılar:

- Yani şeker hastasıydı, bugün doğum günü pastasından “fazla” tükettince kan şeker seviyesi yükselmiş ve onu komaya sokmuştu. Ama şimdi durumu daha iyiydi ve daha da iyi olacaktı. İyi ki hastalığın ilacı vardı, yoksa oğullarını kaybetmeleri içten bile değildi.

Anne ve baba derin bir nefes aldı. Şeker hastalığı hakkında bildikleri tek gerçek hastaların insülin adı verilen bir ilacı kendilerine yaparak yaşamalarıydı. Büyük bir merakla tekrar hekimlere sordular, başka neyi bilmeleri gerekiyordu?

En yaşlı babacan hekim güven verici bir ses tonu ile yanıtladı:

- Bildikleri bilgi şimdilik yeterliydi. Dedikleri gibi çocuklarının hayatı insülin isimli harikulade bir ilaca bağımlı olacaktı. Çünkü o olmasaydı bu “şeker çocuk”ların yaşam seçeneği olamazdı...

Hayati öneme haiz olan “insülin”, genetiğine müdahale edilmiş bir canlı tarafından üretilmektedir. Escherichia Coli adı verilen bir mikroorganizmanın genetiğine ileri teknoloji sayesinde müdahale edilmiş ve kendisinin işine yaramayacak ancak “şeker çocuklar” a hayat sunan bir proteini üretmesi sağlanmıştır.

Sevinerek belirtmek isterim ki biyoteknolojinin ufku sadece insülin, büyüme hormonu, aşular ve benzeri birkaç hayati ilaç seçeneğinin üretilmesi veya bugün için tedavisi olmayan genetik hastalıkların tümünün yakın gelecekte gen tedavisi ile tamamen ortadan kaldırılması ile sınırlı değil. Bilim sınır tanımıyor; genetik sürece müdahale yakın/uzak gelecekte tahta ile beslenen, oksijensiz ortamda kendisine gerekli oksijeni karaciğerinde üretebilen, sularda yunuslar gibi süzülen, radyasyondan etkilenmeden yaşayabilen, uzayın sonsuz boşluğunda bugünkü biçimimizden farklı “yeni” insan toplulukları kuran, sonsuz boşlukta yaşanmadan yani sonsuza kadar yaşayabilme şansını yakalayabilen “insan”lığı mümkün görüyor.

Ne dersiniz, genetiği değiştirilmiş bir organizmanın ürettiği tedavi seçeneğini “şeker çocuklar” a sunmayalım mı? Onları yirminci yüzyıl öncesinde olduğu gibi çaresizliğe mi terk edelim? Ya da genetik

Nasıl ki tıp alanında genetik müdahale ile yaşamsal ilaçlar üretiliyor, “farklı” bir dünyanın kapıları aralanıyorsa benzer bir süreç tarım veya başka bir alanda da yaşanmaz mı? Tarım sektörü veya başka bir insani ihtiyaç alanı da tıp alanında olduğu gibi benzer bir meşruluğa ve etik çerçeveye sahip değil mi?

sürece müdahalenin insanlık tarihini yeni baştan belirleyecek gelişmelerini reddedelim mi?

Toplumsal Ekoloji dergisinin 4. sayısının dosya konusu Genetiği Değiştirilmiş Organizma'lar üzerineydi. Pek çok yazı ile dosya konusu çeşitli yönleri ile tartışıldı. Ancak kanımca yukarıda örneğini aktardığım konuların üzerinde biraz daha açılım yapmak gerekiyor.

Nasıl ki tıp alanında genetik müdahale ile yaşamsal ilaçlar üretiliyor, “farklı” bir dünyanın kapıları aralanıyorsa benzer bir süreç tarım veya başka bir alanda da yaşanamaz mı? Tarım sektörü veya başka bir insani ihtiyaç alanı da tıp alanında olduğu gibi benzer bir meşruluğa ve etik çerçeveye sahip değil mi?

Yanıtlarım(n)ız “evet” ise biyoteknoloji kavramında “karşı” olunacak detayları inceliklerle ayırmak zorundayız. Biyoteknoloji sayesinde oluşturulan ürünün ne “oluşum sürecinde yaşanan acemilikler/aksilikler” ne de ürünün “yan etkisi” biyoteknolojiye “karşı” olunmasının nedeni olabilir. Çünkü yaşamsal öneme sahip olan bir ilacın üretiminde de bin bir çeşit “hatalar/acemilikler”in yaşandığını, pek çok ilacın (hatta hepsinin) bir dolu ve çok ciddi “yan etki” gösterdiğini biliyoruz.

Ama kanımca biyoteknoloji konusunda mutlak “karşı” olmamız gereken ayrıntılar var (tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi): Biyoteknolojinin iktidar ve tahakküm ile ilişkisi, insani ihtiyaçların tümünü metalaştıran neoliberal sistemin biyoteknolojiyi egemenliğine alma çabası/başarısı, doğa alanında yaşanan genetik müdahalenin toplumsal olaylara yansıtılabilme olasılığı, paylaşımın bu kadar adaletsiz olduğu bir düzende paylaşımına vurgu yapmadan sadece üretimi ve onun üzerinden kapitalistin kazanacağı kârı tartışmak, vb.

İtiraf etmek gerekir ki dergide yer alan yazılar, süslü yıldızlar altında gizem perdesine alınan bu yönleri ayrıntılarıyla gözler önüne sergiliyor. Belki de bu çaba nedeniyle biyoteknolojinin “insani” yönleri yeterince atıf bulamadı.

“Karşı” olmanın kendisi cazip olsa da insanlık için yeterli bir çözümü barındırmıyor bünyesinde.

“Karşı” olmanın ötesinde neyi neden talep ettiğimizi tarihin tanıklığında ayrıntılarıyla saptamak ve saptadıklarımızı hayata nakşetmek zorundayız. Bu nedenle, “Genetik müdahaleyi neoliberal politikalarından nasıl kurtarabiliriz?”, “İktidar ve tahakküm ilişkisinin olmadığı eşitlikçi özgür bir dünyada biyoteknoloji nereye kadar kullanılır?” gibi pek çok soruya bu kahrolası düzenin bağrında yanıtlar bulmak zorundayız.

İnsani değerlerin tümünü imha etmeye yemin etmiş olan bu kapitalist düzeni, onun hegemonyası altında kirletilen hayatlarımızı değiştirmek/dönüştürmek elimizde. Önce kendi hayatımızdan başlayarak...